

HANGTAN

-összefoglaló-

Összeállította: Tóth Mária Orsolya

Segédszerkesztők: Dézsi Eleonóra

György Veress Imola

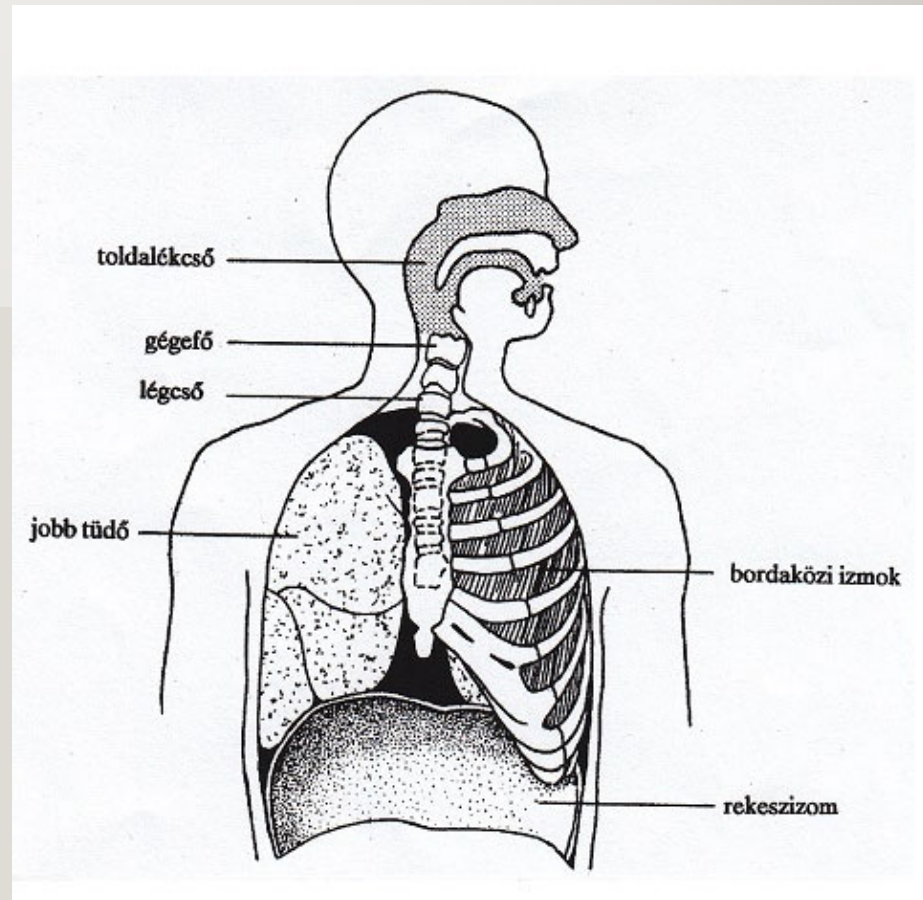
FOGALMAK

- **hang:** a beszéd legkisebb, tovább nem osztható egysége;
- **hangtan (fonetika):** a beszédhangok képzésével és jellegének leírásával foglalkozik;
- **beszélőszervek:** az emberi testnek azon szervei, amelyek létrehozzák vagy módosítják a beszéd hangjait:

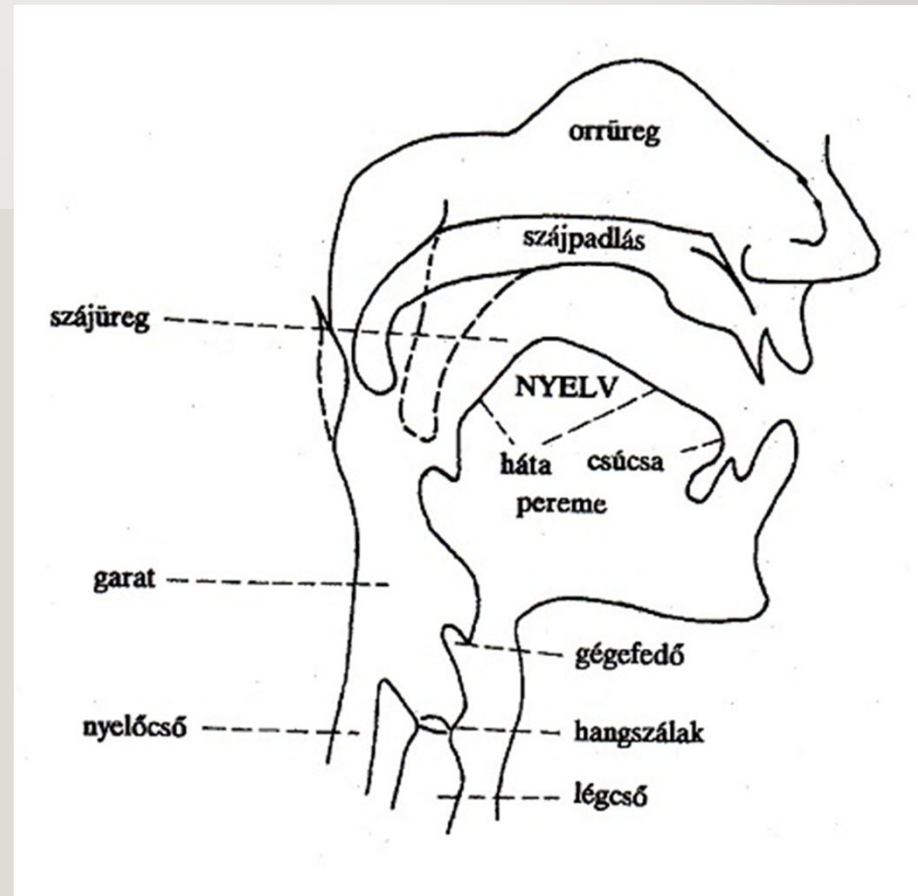
a tüdő, a gégefő, a toldalékcső (garat-, orr-, szájüreg) és a központi idegrendszer.

BESZÉDSZERVEK

- Akmajian, 1986, 103

A TOLDALÉKCSŐ (GARAT-, ORR-, SZÁJÜREG)

A beszédhangok csoportosítása:

Magánhangzók (mgh.)

- szótagalkotók;
- a tüdőből kiáramló levegő nem ütközik akadályba, önmagában kiejthető

Mássalhangzók (msh.)

- magánhangzóval együtt alkotnak szótagot;
- képzésükkor akadály képződik a gégefőben vagy a szájüregben
- „mással hangzik”

A magánhangzók csoportosítása

---

a) a nyelv vízszintes mozgása szerint:

- mély magánhangzók: *a, á, o-ó, u-ú*
- magas magánhangzók: *e, é, i-í, ö-ő, ü-ű*

b) magánhangzók kiejtésének időtartama szerint lehetnek:

- rövid: *a, e, i, o, ö, u, ü*
- hosszú: *á, é, í, ó, ő, ú, ű.*

MAGÁNHANGZÓTÖRVÉNYEK

- **hangrendi harmónia**
- **illeszkedés**

Magánhangzótörvények

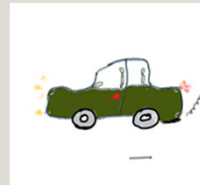
a) hangrendi harmónia

- magas hangrendű szó: teniszütő

- mély hangrendű szó: autó

- vegyes hangrendű szó: televízió

Magánhangzótörvények

b) illeszkedés – a szótő hangrendje határozza meg a toldalék hangrendjét

---

➤ magas hangrendű szóhoz magas hangrendű toldalék járul

Pl.: teniszütő + -vel = teniszütővel

➤ mély hangrendű szóhoz mély hangrendű toldalék járul

Pl.: autó + -val = autóval

➤ vegyes hangrendű szóhoz általában mély hangrendű toldalék járul

Pl.: televízió + -val = televízióval

Mássalhangzók csoportosítása

- **a hangszalagok működése szerint:** zöngés és zöngétlen

zöngés	b	d	v	z	zs	dz	dzs	gy	g	m	n	ny	r	l	j	-
zöngétlen	p	t	f	sz	s	c	cs	ty	k	-	-	-	-	-	-	h

- **időtartam szerint:** rövid és hosszú

pl.: n – nn, ty – tty, dzs – ddzs, stb.

MÁSSALHANGZÓTÖRVÉNYEK

- a) hasonulás
- b) összeolvadás
- c) rövidülés
- d) hangkiesés

Mássalhangzótörvények

a) hasonulás

➤ Részleges hasonulás

1) **zöngéesség szerinti** – zöngés-zöngétlen párok figyelembevétele

pl.: azt – [aszt] → zöngétlenedés

kapdos – [kabdos] → zöngésedés

2) **képzés helye szerinti**

pl.: színpad – [szímpad]

konty – [konyty]

azonban – [azomban]

gyöngy – [gyönygy]

n + b/p = mb/ mp

n + gy/ty = nygy/ nyty

Mássalhangzótörvények

a) hasonulás

➤ Teljes hasonulás

1) írásban jelölt

- szóvégi mássalhangzó + -val/-vel/-vá/-vé toldalékok esetén

pl.: király + -val = királlyal

üveg+ -vel = üveggel

- a j-vel kezdődő toldalékok

pl.: mos+ -j= moss

2) írásban nem jelölt

pl.: teljes → [tejjes]

Mássalhangzótörvények

b) összeolvadás

- két különböző másasalhangzó esetén egy harmadikat ejtünk
- pl.: barátság → [baráccság]

Mássalhangzótorvények

c) rövidülés

- egy hosszú mássalhangzó egy rövid mellé kerül, akkor a hosszú mássalhangzó ejtésben megrövidül
- pl.: otthon → [othon]

Mássalhangzótörvények

d) hangkiesés

- ha három vagy annál több mássalhangzó kerül egymás mellé, akkor ejtésben rendszerint a középső kiesik
- pl.: mindnyájan → minXnyájan → [minnyájan]
- **kivétel!** *bólingat, tekinget, kacsingat, rángat* gyakorító igeképzős alakokban sosem volt t, ezért nem kell sem ejteni, sem beleírni.

FELADAT 😊

1. Írj ki az alábbi szövegből egy mély, egy magas és két vegyes hangrendű szót!

„Áldalak búval, vigalommal,
féltelek szeretnivalómmal,
őrizlek kérő tenyerekkel:
búzaföldekkel, fellegekkel.”

(József Attila: *Áldalak búval, vigalommal* – részlet)

Megoldás

- áldalak = mély hangrendű szó
- felegekkel = magas hangrendű szó
- vigalommal = vegyes hangrendű szó
- szeretnivalómmal = vegyes hangrendű szó

2. Mondd ki hangosan a szavakat! Milyen a szó végi magánhangzó időtartama?

-u/-ú, -ü/-ű

alak..., egyjegy..., tan..., m..., sat..., kétütem..., cím..., men...

-o /-ó, -ö/-ő

sz..., napl..., tanul..., mellérendel..., jelz..., szót..., költ... ír...

- Milyen helyesírási szabályt juttatnak eszedbe?

Megoldás

-u/-ú, -ü/-ű

alakú, egyjegyű, tanú, mű, satu, kétütemű, című, menü

-o /-ó, -ö/-ő

szó, napló, tanuló, mellérendelő, jelző, szótő, költő, író.

3. A magánhangzók és a mássalhangzók időtartama jelentésmegkülönböztető. Melyik szó illik a megadott mondatokba, idézetekbe?

- **por – pór**

„Túlhan, vélem átellenben épen,/ P...r menyecske jött.” (Petőfi Sándor: A Tisza – részlet)

„Túl a tornyon, melyet p....rbul rakott a szél” (Arany János: Toldi – részlet)

- **kor – kór**

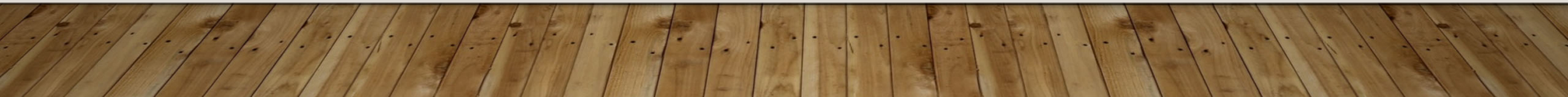
„Oly k...rban éltem én e földön,/ mikor az ember úgy elaljasult” (Radnóti Miklós: Töredék – részlet)

„Ős patkány terjeszt k...rt miköztünk.” (József Attila: Ős patkány terjeszt kórt... – részlet)

- **ál – áll**

Á...ruhába öltözve látogatta meg Matyi Döbrögít.

Á...-e még az ősz Peterdi háza? (Vörösmarty Mihály: Szép Ilonka – részlet)

Megoldás

- **por – pór**

„Túlhan, vélem átellenben épen,/ Pór menyecske jött.” (Petőfi Sándor: A Tisza – részlet)

„Túl a tornyon, melyet porbul rakott a szél” (Arany János: Toldi – részlet)

- **kor – kór**

„Oly korban éltem én e földön,/ mikor az ember úgy elaljasult” (Radnóti Miklós: Töredék – részlet)

„Ős patkány terjeszt kórt miköztünk.” (József Attila: Ős patkány terjeszt kórt... – részlet)

- **ál – áll**

Álruhába öltözve látogatta meg Matyi Döbrögít.

Áll-e még az ősz Peterdi háza? (Vörösmarty Mihály: Szép Ilonka – részlet)

4. Milyen mássalhangzótörvény érvényesül a megvastagított szavakban?

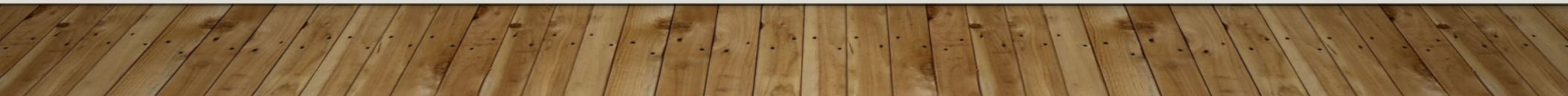
„Charlotte felsóhajtott, és felemelte a földről a kardot. Szembefordult Ryannel, és összeszorított **fogakkal** újra a nadrágjába törölte a véres tenyerét.

- Túl sokszor fordítod el rólam a tekinteted. **Hagyjad** azt a sebet. Zárd ki a fejedből a fájdalmat. Tudod, hogy mi szüli a fájdalmat?- **kérdezte**, mire Charlotte intette, hogy fogalma sincs. – Az agyad. Az agyad a tudatodra **adja**, hogy valami nincs rendben a testeddel. (...)

- Jól van, rendben... – hunyta be a szemét.

Nem lehet olyan nehéz. Nyugodj meg és **koncentrálj.**”

(Lupescu Kata: *Kalózlány – Végső kezdet* – részlet)

Megoldás

- fogakkal= írásban jelölt teljes hasonulás
- hagyjad= írásban nem jelölt teljes hasonulás
- kérdezte= zöngéesség szerinti részleges hasonulás, zöngétlenedés
- adja= összeolvadás
- koncentrálj= írásban nem jelölt teljes hasonulás

Bibliográfia

- Hangtan. In: *A magyar nyelv könyve*, A. Jászó Anna (főszerk.), Trezor Kiadó, Budapest, 2007, 73–134.
- Arany János: *Toldi*, Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1972, 8.
- József Attila összes versei, Osiris Kiadó Budapest, 2006, 274., 475.
- Lupescu Kata: *Kalózlány – Végső kezdet*, Exit Kiadó, Kolozsvár, 2017, 195.
- Radnóti Miklós: Versei. In: <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Szovegyujtemeny-szovegyujtemeny-1/a-xx-szazad-irodalma-9C3D/radnoti-miklos-1909-1944-A5A2/versei-A5A3/toredek-A66B/>
- Vörösmarty Mihály: Kisebb költemények 1818-1833. In: <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Verstar-verstar-otven-kolto-osszes-verse-2/vorosmarty-mihaly-6EBD/kisebb-koltemenyek-1818-1833-6EC2/szep-ilonka-74F4/>

Köszönöm a figyelmet 😊

